Nem lehet mindent kimondani

Crnkovity Gabriellával Magó Attila beszélget

A kávézó – amelyet a beszélgetés „színteréül" választottunk – közel van a színházhoz, de nem csak ezért döntöttünk mellette. Hosszas tárgyalás előzte meg találkozásunkat, Crnkovity Gabriella lényegesnek tartotta az interjú helyszínét. A hely valami különös kuszaságot sugall, de ugyanakkor rendszerszerűséget is. Régi rádiók és lámpák, színes tapéták, különböző ízlésvilágok vegyülnek, pont olyan különböző itt minden tárgy, mint amilyenek a vendégek.

Hogyan határoznád meg a premier és a repríz közti különbséget?

– A színházi premiereket nem a maguk különlegességében, attraktivitásában szemlélem. Úgy hiszem, hogy minden előadás a bemutatót követően, később kezd megérni. A színész gyakran csak később kezdi érezni a maga karakterét. A bemutató körülményei olyan stresszhelyzetet kreálnak, amelynek hatása alól nem mindig tud felszabadulni a színész. Pedig a „felszabadulás" után kezdődik csak igazán a játék. Az egyik kolléganőm mondta egyszer, hogy ő nem kíváncsi a bemutatókra, mert akkor szereti látni az előadást, amikor a játékot már kezdik élvezni a színészek. Meglátszik az előadáson az, amikor már a színész nem azért játszik úgy, ahogyan játszik, mert a félelem, a nagy „hajrá" hajtja, hanem azért, mert már él benne a saját szerepe.

Milyen produkciókra kíváncsi a közönség?

– Kicsi ez a Vajdaság. Többrétegű a közönség. Egyrészt vannak a fiatalok, akik új, ütős produkciókra kíváncsiak, azonban van a közönségnek egy olyan rétege is, amely csak szórakozni szeretne. Ők azok az emberek, akik nap mint nap problémákkal találkoznak, és ezért csak nevetni szeretnének, a színházat csak igényes lazításnak tartják. Itt már nem azokkal a problémákkal akarnak szembesülni, amelyekkel mindennap találkoznak. A színháztól felejtést, kikapcsolódást várnak. Teljesen meg tudom őket érteni, viszont ha kizárólag őket kell kiszolgálni, nehéz a színházat a fejlődés útjára állítani. A színháznak pedig fejlődnie kell.

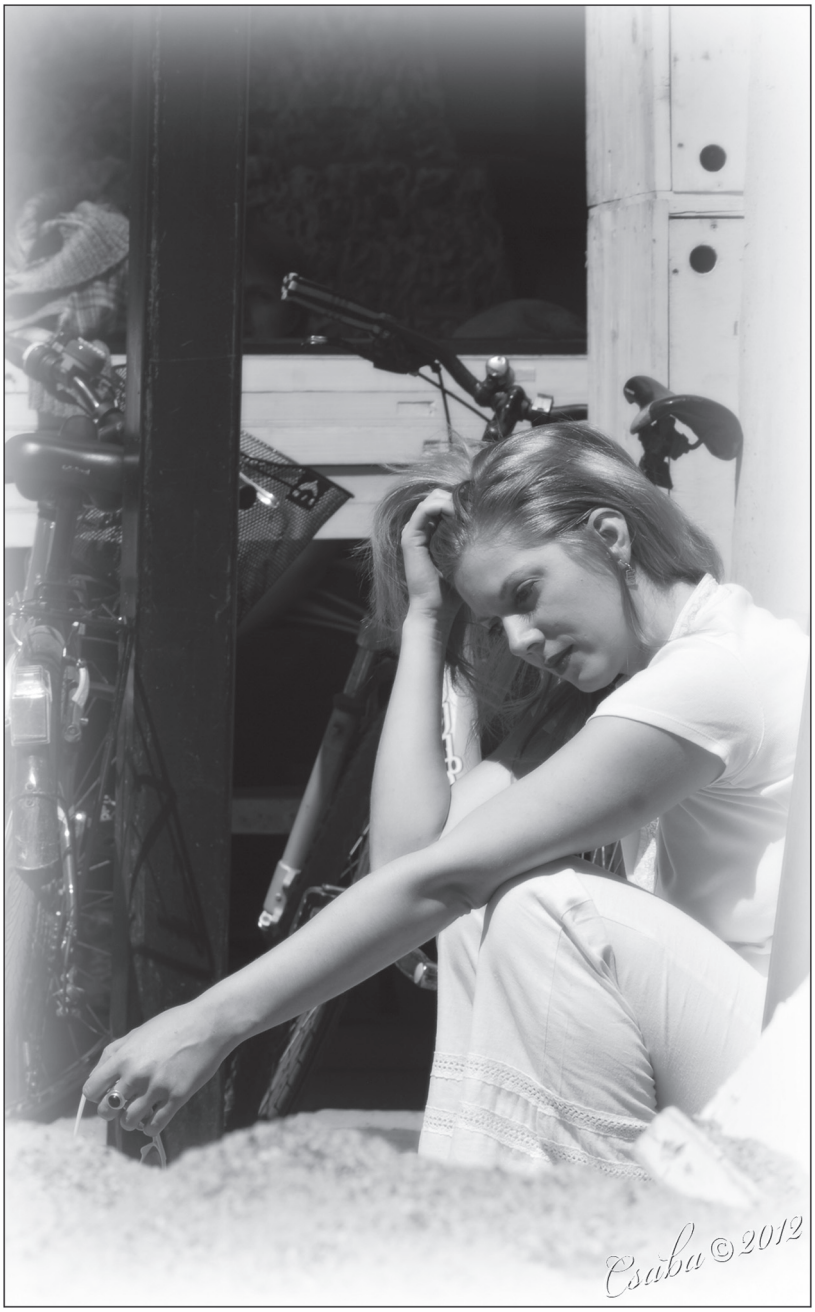

Mikus Csaba felvétele

Hogyan fejlődik a színház? Milyen irányba vezet az út?

– Színháza válogatja. Ha csak a mi térségünket vesszük szemügyre, ott a Kosztolányi, amelyet alternatívnak nevezünk, a szabadkai Népszínház, amelyet klasszikusnak mondanánk, de ők is próbálkoznak alternatív iránynyal, és vagyunk mi, a mix. A sokrétűséggel jellemezhetném a munkánkat. Repertoárunkon szerepel a közönségcsalogató *Óz* és a sokakat riasztó *Marat the Sade* is. A maga nemében mind a kettő jó produkció. Azonban ha belegondolok, nem is tudom pontosan, mi a jó... Ha a színház munkájában nem a színvonal vagy az arculat megtartásának igénye munkál, hanem akár csak apró lépésekben is, de megnyilvánul az alakítás szándéka, azt már jónak és ígéretesnek tartom. Nem könnyű megvalósítani az alakítás szándékát. A közönség igénye gyakran ellensége a változásnak. Nehéz támogatást találni nem csak a színháznak, egyáltalán magának a művészetnek is. Ha még ráadásul ellenkezünk is a közönség igényeivel, akkor az egyesek szemében már egyébként sem népszerű színház még inkább a perifériára szorul. Szerencsére vannak színházak, amelyek igyekeznek új utakat találni, vagy legalábbis nem szokványos produkciókban gondolkodni. Azonban sokszor ezekben az előadásokban is feldereng a kommercialitás jellemvonása. Mutatja ez azt is, hogy a színház nem mindig tud teljesen megszabadulni a szélesebb közönség igényétől. Bármennyire is változtatásra, „fejlődésre" törekszik, gyakran a háttértényezők fogságában ragad. Nincs olyan materiális támogatottsága sem, amely szabad utat engedne a fejlődésnek. Garmadával tudnám sorolni azokat a produkciókat, amelyek művészileg kifinomultak voltak, de csak pár előadást értek meg. Gyakran arra kényszerül a színház, hogy kommerciális legyen, ha azt akarja, hogy maradjon nézője. Vannak olyan előadások, amelyeket egyszerűen nem tudnak elviselni az emberek.

Milyen módszerekkel dolgozol?

– Van, aki „külsőleg" eljátszik egy szerepet, és utána elfelejti azt és a színházat, hazamegy nyugodtan vacsorázni. Én törekszem átlényegülten játszani. Használom a testemet és a lelkemet. A belső kivetítésével formálom meg az általam képviselt karaktereket. Mindig úgy formálom meg azokat, hogy megkeresem a szerepem bennem rejtőző vonásait, és a színpadon a bennem megbúvó tulajdonságokat vetítem ki. Úgy is meg lehet formálni egy szerepet, ha a színész távol marad az általa megformált jellem sajátosságaitól, nem a belső kivetítésével dolgozik. Én erre képtelen vagyok. Azonban attól, hogy a színész technikázik, és nem használja a belső tartalmait, még nem lesz rosszabb az alakítása, sőt, lehet, hogy néha jobban sikerül, mint azé, aki a saját jellemvonásaival dolgozik. Mindenkiben ott van a tündér és a boszorkány is, ezek az ellentétes pólusok alkotják

a személyiséget. Csak meg kell találni magunkban azt a vonást, amelyet a nézőnek az eljátszandó karakter kapcsán meg szeretnénk mutatni. Abban biztos vagyok, hogy az a színész, aki a játék folyamán a saját tulajdonságaiból merít, jobban használódik, mint a többiek. Ilyen módon a színház és a szerep őrli az embert. A színésznek meg kell találnia önmaga és a szerepe közti harmóniát, egyrészt azért, hogy minél eredetibb játékot nyújtson, másrészt pedig azért is, hogy minél sérülésmentesebben alakuljon az ember személyisége. A színészek közül ismerhetünk olyanokat, akik estéről estére úgy formálódnak, mint a gyurma, és olyanokat, akiken minden előadás alatt felfedezhetünk bizonyos vonásokat: gesztusokat, fintorokat, amelyek nem változnak a különböző szerepek során.

A felkészülés folyamata mennyire itatja át a mindennapokat?

– Természetesen nem lehet a próbák idejére korlátozni a színész felkészülését. Egy szerep behálózza egész életünket, minden napunkat, minden percet a szerep bűvöletében élünk meg. A próbafolyamatokon kívül is motoszkál bennem a megformálás gondolata. Ez kicsit – a szó pozitív értelmében – megbolondítja az embert. Belémivódnak a színpadi karaktereim. Gyakran észreveszem magamon, hogy a próbafolyamatok során, vagy azok végeztével rámragad pl. a szóhasználat, vagy a mimika, amelyet az előadásokon alkalmaztam. A színház nevel. Az évek során változik, bővül a színész személyisége. Ez olyan, mintha mindig más szakmát tanulnál. Itt is mindig más szerepet osztanak rád, mindig máshogy kell megközelíteni egy témát. Nem csak a szerepek nevelik a színészt, a munkafolyamat is ilyen hatással van rá (pl. a rendezők is nagymértékben kihatnak a színész „személyiségfejlődésére").

Vidovszky György azt mondta rólatok, hogy ez egy inspiratív közeg...

– Nagyon különböző egyéniségek alkotják a társulatot. Ez mindenképpen előnye a csapatnak. Ez egy jól összeszokott baráti közeg. Természetesen itt is vannak összezördülések, de alapvetően jó a hangulat a színházban. Jól érezzük magunkat, ami a munkát nagyban segítheti. Különböző ízlések, különböző temperamentumok vegyülnek itt. Van aki erélyesebb, van aki kedvesebb. Ez egy olyan környezet, amelyben mindig mással dolgozunk, mindig mással kerülünk még közelebbi baráti kapcsolatba. Nagymértékben ismerjük már egymás jó és rossz tulajdonságait, de még így is mindig felfedezünk valami újat a társunkban. Sokszor hasznát vesszük egymás tapasztalatainak. Engem mindig érnek pozitív és negatív impulzusok, ugyanakkor úgy gondolom, hogy olykor én is ugyanilyen hatással vagyok a színészkollégáimra. Máshol, pl. Magyarországon talán erőteljesebb módon van jelen a versengés. Itt ezt nem tapasztaltam soha. Inkább barátok vagyunk mint munkatársak.

Ennek az összetartozás-érzésnek nem lehet oka a vajdasági élethelyzet? Ugyanakkor a multikulturális közegnek előnyei is lehetnek...

– Kihatással lehet arra, hogy közelebb állunk egymáshoz. Vajdaságban színésznek lenni feladat. A reflektorfény a példamutatásnak is eszköze lehet. Össze se lehet hasonlítani a magyarországi társulatok légkörét a miénkkel. Itt minden nap kihívás, és valamennyire a bizonytalanság érzését is magában hordozza. Bár ma már kiegyensúlyozottabb a hangulat, már nem a bombázások és a háború veszélyeztetettségét érezzük, de emlékeinkben még él, és talán a közelmúlt történései is kihatással lehetnek arra, hogy nem tudunk egyik napról a másikra megszabadulni pesszimizmusunktól, félelmeinktől. Szűk ez a magyar közeg, és mi elsősorban érte vagyunk. Ez a fajta kollektív érdek is munkál a társulat tagjaiban, amikor elkezdünk dolgozni. A kultúra megtartásának egyik alapvető eszköze a színház. Különleges súly nehezedik ránk, nagy tétje van a munkánknak. Meg kell tartani, meg kell őrizni a színházat, a színház színvonalát, a kultúrát. Vigyázni kell rá. Egy pillanat alatt eltűnhet az egész. Ha ez elveszik, akkor mi marad? Semmi...

Mennyire hat a politika a színházra?

– Nincs teljesen független színház... Persze ezt nem úgy értem, hogy cenzúráznak, napi szinten befolyásolnak minket. Azonban az én meglátásom az, hogy valamilyen mértékben a politika hat a színházra. Nem lehet azt mondani, hogy mindenki „menjen a fenébe". Látni és tudomásul kell venni azt, hogy azért még mindig a politikától érkezik a támogatás is. Nem azt állítom, hogy a színház nem képes politikai bírálatot megfogalmazni. Az eddigieknek nem ez volt a lényege. Igenis képes a politikai viszonyokra való reflektálásra, és ez az egyik célja is kell hogy legyen, de szerintem nem igazán őszinte az, aki a színházat teljesen önállóként, függetlenként szemléli...

Sokféle szerepet alakítottál már. Melyikben találtad meg a legjobban magad? Milyen személyiségjegyekkel tudnád körülírni önmagad?

– Sokat gondolkodtam már ezen. Egész életemben ezzel foglalkozom. Valamelyik színészre csak ránézel, és máris látod, milyen konkrét szerep illene rá tökéletesen. Én valahányszor tükörbe nézek, és elkezdek ezen tűnődni, mindig zsákutcába jutok. Az egyik barátom azt mondta, hogy azt szereti, ha rockernek öltözöm. Szerinte ez az én karakterem. Szerintem viszont nekem nincs karakterem, mert folyamatosan változok, alakulok. Ma mindenki azt hangoztatja, mennyire fontos, hogy az embernek egyénisége, egyedisége legyen. Én úgy érzem, az a fontos, hogy megtaláld magad az életben, jól érezd magad, nem pedig az, hogy kitalálj magadnak egy

arculatot, vagy folyton-folyvást egyedinek akarj tűnni. Reggelente, miután felkelek, van, hogy fehérbe, tarkába vagy éppen feketébe öltözöm. Mindennap más vagyok. Olykor talán túl kedves, és néha a kelleténél határozottabb. Egy karakter nagyon sokban függ attól is, hogy milyen zenét szeret, mit csinál szabad idejében az ember. Én viszont csak azt tudom, hogy mit nem szeretek... Utálom az olyan kavalkádot, amiben nincs rendszer, és kedvelem, ha valami sokszínű, de rendezett. Szeretem az ilyen kávézókat, amelyek egy kicsit mindenfélék. Amelyekben minden össze van dobálva, de stílusosan, aprólékos figyelemmel. Ez a kávézó olyan mint én...

Legyenek kérdéseink önmagunkról

Hajdú Tamással Magó Attila beszélget

A beszélgetés során láthatóan elfáradt, és megkérdeztem tőle, kér-e egy sört. A választ nem is nagyon gondoltam megvárni, egyértelműnek tűnt a helyzet, de ő, szemében valamiféle színház iránti elkötelezettséggel, gyorsan leállított: „Nem, előadásom lesz!", s ment Csongort játszani.

Hogyan kezdődött minden?

– 2001-től vettem részt a diákszínpad munkájában, ötödikes lehettem akkor, és a középiskolai tanulmányaim végéig ott játszottam. Ennyi idő elég volt ahhoz, hogy megfogalmazódjon bennem az az elhatározás, hogy az akadémiára felvételizek. Nem gondolkodtam máson. Ha nem vettek volna fel, akkor is csak azért jelentkeztem volna máshová vagy dolgoztam volna, hogy teljen az idő. Nem volt alternatívám.

Ezek szerint Te is „tipikus eset" vagy!

– Van, aki az utolsó pillanatban dönti el, hogy ilyen irányba tereli az életét, van, aki nagyon hosszú ideig várja a felvételit. Én is az utóbbiak közé tartozom. Az akadémián kiderül az is, hogy ki az, aki komolyan gondolja ezt az egészet, és ki az, aki hóbortból, vagy nem túl nagy megfontoltsággal felvételizik. A felvételi egy nagyon furcsa „állapot". Az ember felvételizik „saját magából". Nagyon jó tulajdonság az, ha könnyen tudsz formálódni. Szinte elengedhetetlen. Azonban önmagad megismerésénél kezdődik minden. Anélkül nem tud az ember szerepet alkotni. Tudnia kell, hogy mi az, amit meg akar formálni, és tudnia kell, hogy milyen ő maga. Az ön-

megismerést nem egy lépcsőnek kell elképzelni, nem egy dinamikus ívelő folyamat. Sokszor kiválóan haladsz, aztán hátradob valami. Olykor ez egy fájdalmas játék, gyakran rossz érzés szembenézni önmagaddal, hogy mi is vagy te valójában, de mindenképpen hasznos, és nemcsak a színház berkein belül, hanem az élet minden területén. Ez egy olyan szakma, amit nem lehet elég hosszú ideig tanulni. Nincsenek határvonalak, és nincsenek olyan stációk, amikor azt mondják: „most már mindent tudsz" . Tehetség biztosan kell hozzá, de a tanulás is kulcsfontosságú. Nagyon sok mindent meg lehet tanulni. A tanulás adja a színész eredményességének nagy hányadát.

A színfalakon kívül véget ér a színészkedés?

– A főiskolai évek során Hernyák György és Pálfi Ervin mutatott rá arra, hogy a színházat nem tudjuk kizárni a magánéletünkből. Attól, hogy a próba véget ért, a háttérben még felsejlenek bennünk gondolatok valamely szerepünkből. Fontos, hogy állandóan legyenek kérdéseink önmagunkról és az aktuális szerepünkről. Megtörténhet, hogy a legváratlanabb helyzetekben kapsz választ a kérdéseidre. Inspirálhat egy gesztus, vagy eszedbe ötlik egy gondolat, amely előrelendít mindent, és rögtön másképpen viszonyulsz a szerepedhez.

Határozott elképzeléseid vannak a próbafolyamat kezdetekor, vagy később körvonalazódik benned a színpadi jellemed?

– Általában az utolsó egy héten áll össze az előadás, akkor észrevétlenül a kockából gömb lesz. Akkor kristályosodik ki a jellem, akkor próbál az előadás egy végleges formát teremteni magának, de ez természetesen mégsem lehet végleges. A színházban nem beszélhetünk végleges formákról, előadásokról, mindig minden változik. Az előadás egy élő massza, amely állandóan vibrál és keresi a helyét. Nem gépek vagyunk, ezért – bár lehet, hogy a nézőnek nem tűnik fel –, benned mindig más dolgok történnek az előadás során, nincs két azonos megformálás. Megtörténhet, hogy egy év múlva jövök rá véletlenül egy mondat helyes kiejtésére. Ez ilyen, és így is kell, hogy legyen.

A színésznek szerintem sokoldalú személyiségnek kell lennie. Csak annyit játszhat, amennyit belülről ki tud bontani. Igyekszem minél nyitottabb és szélesebb látókörűnek lenni. Minél több impulzust fogadsz be az életből, annál többet tudsz aztán a színpadon felhasználni. Nem csak tudatos folyamatokra kell gondolni. Úgy hiszem, hogy az effajta impulzusok befogadása és kibocsátása sokkal inkább nem tudatos cselekedet. Bár abszolút nyitottságot tanulni képtelenség lenne, a színpadi nyitottságot illetően már képezhető az ember, mert ami a fejedben megképződött,

Mikus Csaba felvétele

a színpadon megfelelő módon kell kibocsátani. Az ember ötéves koráig mindent fokozottabb intenzitással érez, minden érzést: a haragot, a szerelmet, a gyűlöletet, a vágyakat. Ezeket kell nekünk vissza-visszaidézni.

Elengedhetetlen, hogy mindig legyen véleményed, és merd is kinyilvánítani. Nem mindig a rendezőnek van igaza, és ilyenkor igenis álljon a talpára a színész, még ha kellemetlenséggel is jár, mert sohasem a próbafolyamat lebonyolítása a lényeg. A lényeg a bemutatónál kezdődik, és az előadásért mindent megteszünk. Ez így is van rendjén. Természetesen nem mindig gördülékeny a problémák kezelése, színésznek és rendezőnek mégis csak egymásra kell találnia. Nem minden rendezőnek van affinitása a munkatársainak meghallgatására. Azt mondják: a rendezővel nem veszekedni kell, hanem vitatkozni. Volt rá példa, hogy kiabálásokba, agreszszióba torkollott az ügy, de elenyésző esetekben. Azért ha egy tüzes kezű rendező jön, akit összeállítasz egy dühös színésszel, akkor ott biztosan lesz székdobálás meg hasonlók.

A vizsgaelőadásodat havonta láthatjuk színpadon...

– Ebben a darabban (*Rudolf Hess tízparancsolata*) az volt érdekes, hogy olyan ideológiai háttér mutatkozik meg benne, amellyel természetesen nem értek egyet, de kihívás ezeknek a megnyilvánulásait eljátszani. Dilemmában voltam, azért akartam megalkotni a darabot, mert tetszett a jellem, annak személyiségfejlődése, kétségeinek kivetülése. Azonban attól tartottam, hogy majd egyesek azzal vádolnak alaptalanul, hogy náci propagandát akarok színpadra vinni. Ez csupán egy izgalmas figura, amelynek színpadi mása belőlem született, az én munkastílusomat tükrözi az előadás, senki sem szólt bele.

A rendezői és a színészi feladatok megformálása tekintetében ebben az esetben nem is nagyon lehet elhatárolni a kettőt, de ha választani kell, akkor a színészi feladatokat tartottam problémásabbaknak. Arra tanítottak minket, hogy igyekezni kell kívülről szemlélni magunkat. Ezt a metódust nekem sokszor nem sikerül megvalósítanom. Nem tudok a néző szemével látni. A színpadon valamilyen mértékben érzékeled önmagad hibáit, azt, hogy mit kellene még változtatni, de ez egy egészen más módszer. Ahogyan az idő múlik, úgy törekszem egyre teljesebb színpadi beszédet nyújtani.

Hogyan készülsz az előadásokra?

– Minden előadás előtt szükségem van egy bizonyos időre, hogy ráhangolódjak a darabra. Ez azért fontos, mert úgy érzem, hogy csak így tudok hatásos jellemábrázolást nyújtani. Így van ez nemcsak az én esetemben, hanem a társulat más tagjainál is. Van, aki zenét hallgat, így teremti meg

magában azt a hangulatot, amelyet később a színpadon artikulál. Ilyen tekintetben a felkészülés folyamatán nemcsak a bemutató előtti periódust kell érteni, hanem az egyes reprízek előtti időt is, amelyet nagyban befolyásol például a darab műfaja is. A vígjátékokra való felkészülést ugyanolyan lazán, játékosan élem meg, mint magát az adott színpadi valóságot. A komoly daraboknál már mást igényel a felkészülés, ezekhez egészen másképpen kell felszabadulnom. A monodrámám előtt fekvőtámaszokat csinálok, hogy jól kifulladjak, aztán egyszerűen lefekszek a színpadra, és várom a nézőket, de az *Óz* előtt igyekszek minél komolytalanabb lenni. Az a fontos, hogy már előadás előtt megteremtsem magamban azt a légkört, amelyben a színpadon élek. A közvetlen előadás előtti felkészülés módszere is hasonlóképpen változik, mint a színész jelleme. Mindenki igyekszik kitapasztalni a maga számára legmegfelelőbb metódust.

Kommercializálódik a színház?

– Egyértelműen kommercializálódik. Két rétege van a közönségnek: az egyik csak szórakozni akar, az alternatív darabokat pedig végigröhögi, vagy kimegy a nézőtérről. A másik réteg pedig ugyanígy viselkedik, csak a másik irányba: a szórakoztató előadásokat nem hajlandó megnézni, csak az értékes a számára, ami alternatívnak mondható. Szerintem a második igény kielégítése is kommercializálódás valamilyen szinten. Van, aki csak elvont darabokat néz egy bizonyos színházban, de nem biztos, hogy érti, miért... Csak azért, hogy elmondhassa magáról, hogy ő abba a színházba jár. Szolnokon néztük egyszer a budapesti tanárunk darabját. Amit ott láttunk, az elképesztő volt. Ott a nézők azért járnak színházba, mert lehetőségük van kiöltözni, az előadás végén pedig csak tapsolni kell – vagy felébredni és tapsolni. Én az ilyen jellegzetességekben látom a kommercializálódás problémáját.

És nálunk?

– Nálunk azért itt még nem tartunk. Itt inkább a műfaji kommercializálódás problémája fenyeget.

Eléggé aktuális-e nálunk a színház?

– Nem tudom pontosan, mit értünk azon, hogy aktuális színház. Annyi biztos, hogy érzékelnie kell a kor követelményeit, és igazodnia kell a társadalmi-politikai rendszerhez, olyan értelemben, hogy például az éppen aktuális rendszerre reflektáljunk. Mindig vannak olyan problémák, amelyek nemcsak lehetőséget adnak a vizsgálatra, hanem a színháznak a maga kelléktárával kötelessége is, hogy gondolkodási folyamatot indítson ezen problémák irányába. Nem a forma a lényeg, hanem a téma. Természetesen lehet aktualizálni magát a módszert, a formát is, de szerintem maga a feldolgozásra váró téma mindennek az alapja.

Szerinted mi a színház leglényegesebb tulajdonsága?

– Az oktatói, transzformációs képességében látom a leglényegesebb tulajdonságát. Amikor nézőként vagyok részese egy jó előadásnak, akkor bizonyos dolgok megváltoznak bennem, másként nézek az élet egy-egy pontjára, másként dekódolom azt. Amikor színpadon állok – nem akarok nagyképűnek tűnni –, de néha olyan érzés fog el, mintha éppen egy leckét adnék elő, a tanárokhoz hasonlóan. A színházban ugyanakkor a szórakoztatás igényét is ki kell szolgálni.

A tanítás mennyire ér célba?

– Szinte semennyire. Mindenki – szinte már lehangol a tény – csak azt kérdezi tőlem, hogy „van-e valami *vicces* a színházunkban?" Nálunk sokan csak azért járnak színházba, hogy nevethessenek egy jót. Valamelyest megértéssel tudok viseltetni irántuk, de egy idő után mindez már nagyon idegesítően és elszomorítóan hat. A legjobban a fiatalabbak ilyen gondolkodása, igénytelensége, céltalansága, kiüresedettsége zavar. Amit a színház nyújtani tud, az egy mérhetetlen szellemi érték, amelyet sok viszonylatban tapasztalhatunk.

Az élő művészet kulturális tere

Huszta Dániellel Magó Attila beszélget

A színház falain kívül sztepptánccal foglalkozik, és érdeklődik a hangszerek iránt is. Később azt is elárulta: „Ha elegendő tudásom lesz, és megbolondulok, akkor összeállítok egy zenés, táncos, performance-os produkciót, és elmegyek vele néhány helyre." Egész nap Zentán próbált, amint pedig Újvidékre érkezett, várta őt a színház, a *Csongor és Tünde* előadása. Fáradt volt már, mire sort kerítettünk a beszélgetésre, kedvetlenül is indult, de aztán hamar megjött a kedve. Mindenesetre megígértettem vele, hogy amennyiben ezt kívánja a helyzet, szépen, illedelmesen zavarjon el…

Ugye nem fogod te is azt mondani, hogy születésed óta színész akartál lenni?

– De igen.

Meglepődtem…

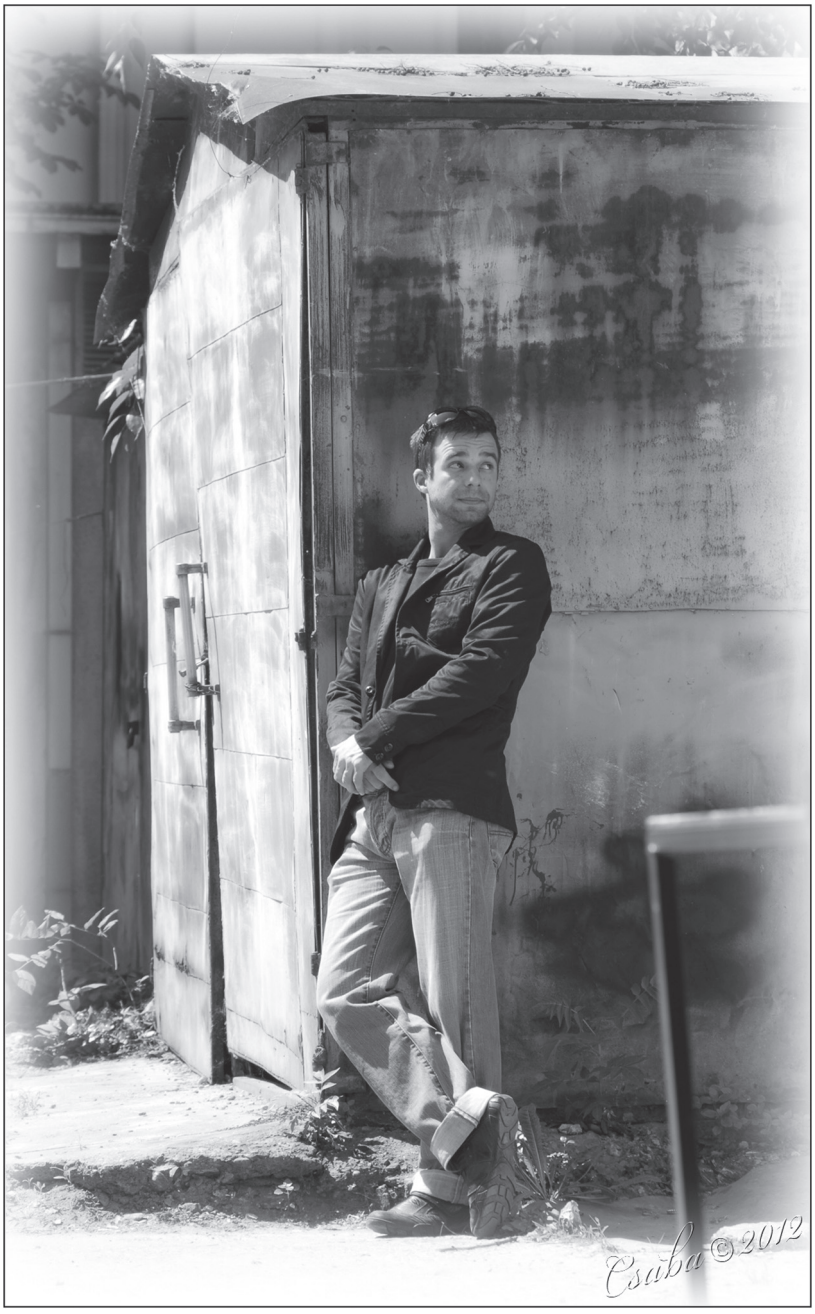

Mikus Csaba felvétele

– Azt hiszem, ötödikes lehettem. Zentára jártam elemibe. Lénárd Robival ültünk egy padban, neki már akkor is voltak művészi ambíciói. Zeneórán nagyon unatkoztunk, elkezdtünk képregényeket rajzolni. Én rajzoltam, ő írta a szöveget. Amikor már nagyon belejöttünk, kitaláltuk, hogy filmesek akarunk lenni… Innen kezdődött mindkettőnk pályája. Kicsit kakukktojások voltunk az osztályban. Általában nem nagy népszerűségnek örvend a művészet a fiatalok körében, de mi érdeklődtünk iránta. A filmezés terve a végén persze vakvágányra futott. Később Vukosavljev Iván és a felesége, Boros Gabi audíciót hirdettek egy amatőr társulat létrehozására. Természetesen mi is ott voltunk, és tagjai lettünk a csapatnak. Életem első szerepe a *Lúdas Matyi*ban volt. A bemutatóbulin feltévedtem a színpadra, és ez volt az a pillanat, amikor a díszletek között eldöntöttem, hogy színész leszek. Középiskolásként is amatőrködtem. Egy díjnak köszönhetően egy alkalommal a Tanyaszínház csapatában is szerepelhettem. Végig kitartottam az elképzelésem mellett, felvételiztem az akadémiára, és amint látod, fel is vettek.

Mégis, mi ragadott magával a díszletek között?

– Miért lettem színész? Ez a legnehezebb kérdés, amit kérdezni lehet tőlünk. Hatni szerettem volna az emberekre. Valamit nyújtani, ami változásra ösztökél. A színpadon elvonatkoztatva a valóságtól, mégis a valóságból táplálkozva építkezünk, határok nélkül. Nem találkoztam még határokkal a színpadon. A közönségtől általában pozitív visszajelzéseket kapunk, ami nagyon inspiráló lehet. Jó érezni a közönség bizalmát és érdeklődését, és úgy gondolom, mi még tudunk hatni rájuk. Fontos a közönség és a színész viszonya. Nem mindegy, hogyan viselkedünk, nem szabad megbántani a publikumot.

Tehát erre is kiképeznek benneteket az akadémián. Ezek szerint engem most nem küldhetsz el káromkodva, ha már eleged van...

– De elküldhetlek, csak nem olyan alpári módon.

Értem. Majd fáradtságra hivatkozol, én pedig kapcsolok. Ebben a többnyelvű közegben különböző nyelvű és arculatú színházakkal is találkozhatunk. Hogyan látod ezeknek a viszonyát?

– A legszembetűnőbb a magyar és a szerb színház közötti különbség. A szerbek tradicionálisabb, sokkal konzervatívabb előadásokat produkálnak, míg nálunk van egy kis kísérletező hajlam. Úgy gondolom, hogy emberközelibbek az előadásaink. Míg ők kissé konzervatív irányban gondolkodnak, a jól bevált, régi módszerekkel, mi igyekszünk „új" darabokat prezentálni. Mi naturalista, reális színjátszást művelünk. Vigyázunk arra, hogy ne legyünk túlzottan harsányak. Nem kedveljük az éles váltásokat,

ügyelünk arra, hogy ne képezzünk kontrasztot nagy érzelemváltásokkal, hanem egy ívelő produkciót nyújtsunk. Ilyen eszközök révén a néző is könnyebben átélheti a produkció érzelemvilágát. Néha szükség van azonban éles váltásokra, és ha helye van, akkor alkalmazzuk. Sok szerb néző jár a színházunkba, és sok pozitív kritikát kapunk tőlük. Ők is sokszor hangsúlyozzák a két színház különbözőségeit. Szeretnénk kedvezni a szerb közönségnek is, és ilyen szempontból Újvidék egy alkalmas hely. Egyébként szükségünk is van a támogatásukra. Mi vagyunk a legdélibb magyar színház, míg nálunk északabbra nagyobb mértékben várják mástól a támogatást. Más színvilága van ennek a társulatnak, színháznak, mint más újvidéki alkotócsapatoknak. Nem tudok arról, hogy kifogásolták volna a merészebb produkcióinkat. Egyébként nagyon sok előadásban éppen csak felvillantjuk a politika- vagy társadalomkritikát, nem törekszünk annak túlságos hangsúlyozására, nem akarunk túl hangosak lenni...

Ezek szerint te sem gondolod azt, hogy a színház olyan merész, amilyennek egyesek képzelik, vagy amilyenné kívánják tenni...

– Minél változatosabb repertoárra törekszünk...

Valahogy mindig többes számban beszélsz... Véletlennek tekinthető-e ez a tény?

– Praktikusan együtt élünk a társulattal. A színház sok időt igényel tőlünk, és másképp nem lehetne működni, csak ha összhangban van az egész társulat. Ez egy nagy baráti társaság. Egy egész vagyunk, de ennek az egésznek megvannak a saját individuumai, részkarakterei. Nagyon fontos az, hogy mindenkinek legyen egyéni véleménye, életfilozófiája. Bár csak kollektív egészben tudunk eredményesen dolgozni, hátrányt jelentene a próbafolyamatokra nézve, ha nem lenne ilyen sokszínű a társulat. Egy cél van: az, hogy az előadás eredményes legyen, de mindenki a saját véleménye alapján formálhatja azt. Nincsenek állandó vélemények, mindenki formálódik az én szememben is. Sokszor csalódunk, vagy akár pozitívan meglepődünk, és ez így megy mindig, de nagyon fontos, hogy kiegészítsük, segítsük egymást. Az elmondottak az újvidéki társulatra mindenképpen érvényesek, s úgy gondolom, hogy mindenütt valahogyan hasonló a helyzet. A színház szerintem nem működhet másképp. Azonban vannak olyan színházak is – főleg külföldön –, ahol nincs állandó társulat, ez a tény pedig az ellenkezőjét igazolja. Angliára pl. kifejezetten jellemző az állandó társulatok hiánya. Remélem, hogy ez nem lesz tendencia.

El tudnál képzelni még egy színházat Vajdaságban? Volna-e rá igény, meg tudnák-e tölteni nézővel?

– Nekünk kell arra törekednünk, hogy meg lehessen tölteni nézővel. Szűkül az a tér, amelyben érvényesülhetünk. Az egyik probléma az, hogy nagyon sokan elmentek Vajdaságból, főleg Magyarországra.

Neked nem voltak ilyen ambícióid?

– Voltak ilyen terveim, de aztán meggondoltam magam. Az egy egészen más légkör, ott már nagyon kell könyökölni, taposni. Nem hiszem, hogy tudnám ezt csinálni, ezért itt maradtam. Hatalmas a túljelentkezés is, kb. kétezren jelentkeznek a húsz helyre.

Ha nagyobb a szelekció, lehet, hogy tehetségesebb színészek kerülnek ki a képzésből?

– Biztosan ez is egy tényező. Aki ott jelentkezik, az nem annyira színházban gondolkodik, hanem filmben, vagy valami másban. Mindenképpen sztár akar lenni. Sajnos, a film nálunk még nem tölt be nagy teret. Azonban bizakodó vagyok e tekintetben. A Bolyaiban is nyílt nemrégen egy filmes szak, úgy tűnik, hogy erre az irányra is kezdenek figyelmet fordítani. Lelkes amatőrjeink már vannak, remélem, végre lesz jövője nálunk is a filmnek. Itt is a finanszírozási problémák az elsődlegesek, de ha valakinek van affinitása ehhez az egészhez, előbb-utóbb megtalálja a megfelelő anyagi hátteret. Bátornak kell lenni, mondhatnám úttörőnek, annyi biztos, hogy senki se fog egy köteg pénzt hozzánk vágni, hogy csináljunk valamit. Úgy érzem, megvan ez a bátorság, fel kellene villantani már. Pont úgy kellene hozzáállni, mint ahogyan Vukosavljev Iván alkot színházat Zentán. A Zentai Kamaraszínházról van szó, melynek még nincs állandó társulata, praktikusan semmije sincs. Évente két-három jó produkció mégis megszületik. Nem vagyok benne biztos, hogy van-e már állandó épületük, azonban nincs társulatuk, titkárságuk, számvevőségük, semmilyen kiegészítő személyzetük, mégis működnek, és egyáltalán nem amatőr szinten. Most én is szerepelek náluk, egy kanadai kortárs drámát viszünk színpadra Gál Elvirával és Mess Attilával. A zentaiak művelt, színházszerető emberek, de relatív értelemben nem tömeges ez a tér sem, ezért a bemutatót követően kevesebb reprízt élhet meg az előadás, mint amennyit szeretnénk. Mindenesetre színház van születőben, amit ígéretesnek tartok.

Úgy tudom, jelentősen kötődsz a Tanyaszínházhoz is...

– Tízszer játszottam eddig a Tanyaszínházban, szinte már visszajáró tagnak számítok, és különös szeretettel kötődöm hozzá. Mindig szívesen részt vállalok ebben a barangolásban. Számomra külön varázsa van ennek a vásári komédiázásnak. Részemről ez egy nagy szórakozás, bár kezdek kicsit belefáradni. A karácsony, a húsvét és a búcsú után mi vagyunk a negyedik ünnep a falvakban, és ennek nagyon tudnak örülni azok az emberek, akiket még nem rontott meg a nagyvárosi lét. Egészen más a kritikájuk is, összehasonlíthatatlan a szakmáéval, néha megmosolyogtató, de mindenképpen őszinte.

Hogyan viszonyulsz a kritikákhoz?

– Bizonyos esetekben már előre tudjuk, hogy melyik előadást fogja szeretni a kritika, és melyiket a közönség. Természetesen vannak határesetek, és e kettő nem mindig különül el egymástól, de van, mikor éles határ képződik a kettő között. Ilyen téren gyakran már a szövegkönyvből minden kirajzolódik. Ha a nézőknek kedvezni akarunk, akkor mindenképpen zenés előadásokban kell gondolkodnunk.

Vajon a nézők vagy a kritikusok pozitív kritikájáért harcol majd a jövőben a színház?

– Szerintem az abszolút túlélésért fog harcolni a színház. Az internet, a 3D-s mozi és még sok olyan dolog jelent meg, ami kiszoríthatja a színházat a kulturális térből, vagy annak kisebb szerepét eredményezheti. A színművészetnek viszont sok előnye is van ezekkel szemben. Ez egy élő művészet, amely meg tudja ragadni a pillanat varázsát. Élő emberek csinálják, velünk egy térben és időben, a többivel ellentétben. Olyan ez az ellentét, mint az akusztikus és a villanyhegedű közti különbség, igaz, csak a vájt fülűek hallják meg. Az akusztikus hegedűben van élet. A hangszer és a zenész lelke is benne él. Az akusztikus hegedű hangja élő hang lesz, míg a villanyhegedűé zaj, pusztán csak utánzat. Mű, ami igazi akar lenni, de nem tud, mert nincs benne lélek, szeretet. Bár pl. a film is kitűnően alkalmas az érzelmek megfogalmazására – néha jobban is mint a színház –, sohasem tud olyan élő és közvetlen lenni, mint a színpadi játék. A színház haladni fog a korral. A színészkedés és a prostitúció a két legősibb szakma a világon, és még mindig létezik.

De most már fáradt vagyok...